

It is possible to characterize the status of a person under the legislation of 1950–1960 as a result of the implementation in the normative acts of political and ideological guidelines of the leadership of the CPSU – CPU. According to the communist ideology of that time, the life of the society was regarded as the existence of the entire population of individuals, masses of people, and therefore the decisive role in the life of society belongs not to individual individuals, but to their entire population. This meant a significant overriding of the “necessary” relative to the “freedom” of man, that is, the interests of party-state leadership, collective interests over the interests of the individual; the non-recognition of the individual sovereignty of a person who was largely considered part of the collective subject – the “masses”; lack of reconciliation of interests of individuals and the state, which in many cases gave rise to conflict situations.

Key words: *legislation of the UkrSSR 1950–1960, anthropology of law, state-centrism, anthropocentrism.*

DOI: 10.33663/0869-2491-2020-31-137-144

УДК 340; 342.1; 340.12

Т. І. БОНДАРУК,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник *
ORCID 0000-0003-0566-9857

ПРАВО І ПРАВОНАВЦІ В ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті зроблено спробу розглянути історико-правовий процес як складову процесу історико-культурного. Пропонована візія дослідження «концепту культура – право» зумовлює застосування методу соціокультурної детермінації, визначення культурних факторів як провідних у поясненні будь-яких досліджуваних явищ. Аналізується крос-культурна методологія Г. Хофстеде, привертається увага до видових характеристик культури як детермінаційних чинників правового процесу; розглядається як важлива теоретична характеристика української культури категорія «межовість»; характеризується феномен ментальності та її співвіднесення з менталітетом і ідентичністю; акцентується увага на етнічній ментальності, привертається увага до нагальної необхідності осмислення права як культури. При цьому «профіль» правознавця в ту чи іншу епоху пропонується розглядати як вихідну точку у характеристиці історико-правового та історико-культурного процесів, до яких у межах пропонованого у статті підходу застосовується дефініція «культурно-правовий процес».

Ключові слова: *культура, права, історико-правовий процес, історико-культурний процес, культурно-правовий процес, правознавці.*

Бондарук Т. И. Право и правovedы в историко-культурном процессе

В статье осуществлена попытка рассмотреть историко-правовой процесс как составляющую процесса историко-культурного. Предлагаемое видение исследования «концепта культура – право» обуславливает применение метода социокультурной детерминации, определение культурных факторов как ведущих в объяснении любых изучаемых явлений. Анализируется кросс-культурная методология Г. Хофстеде, привлекается внимание к видовым характеристикам культуры как детерминационным факторам правового процесса; рассматривается как важная теоретическая характеристика украинской культуры категория «пограничность»; характеризуется феномен ментальности

* **Bondaruk Tetiana**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Senior Research Officer

и ее соотношение с менталитетом и идентичностью; акцентируется внимание на этнической ментальности, привлекается внимание к острой необходимости осмысления права как культуры. При этом «профиль» правоведа в ту или иную эпоху предлагается рассматривать как исходную точку при характеристике историко-правового и историко-культурного процессов, к которым в рамках предложенного здесь подхода допустимо применить обобщенную дефиницию «культурно-правовой процесс».

Ключевые слова: культура, право, историко-правовой процесс, историко-культурный процесс, культурно-правовой процесс, правоведа.

Bondaruk Tetiana. Law and jurists in the historical and cultural process

The article attempts to consider the historical and legal process as a part of the cultural process. At the same time, social (social) culture is defined as a common background. The proposed vision of the study of the concept of «culture-law» determines the application of the method of socio-cultural determination, identifying as leading in explaining any phenomena of cultural factors studied. G. Hofstede's cross-cultural methodology is analyzed, attention is paid to the specific characteristics of culture as determinants of the legal process; is considered as an important theoretical characteristic of Ukrainian culture category «boundary»; characterized by the phenomenon mentality, and its correlation with mentality and identity; the focus is on ethnic mentality, attention is drawn to the urgent need to understand law as a culture.

In this case, the «profile» of the jurist in one or another era can be considered as a starting point in the characterization of historical, legal and historical-cultural processes, which, given the approach proposed here, can give reasons to apply a generalized definition of «cultural-legal process».

Key words: culture, law, historical and legal process, historical and cultural process.

Актуальність. Закон України «Про культуру» визначає культуру як сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти. Це привертає увагу до місця і ролі права у такому процесі на тому чи іншому етапі суспільно-політичного розвитку. А це, своєю чергою, становить підґрунтя для усвідомлення перспектив і тенденцій і культурного, і правового процесів, вектора їх спрямування та свідчить про актуальність таких студій.

Огляд літератури. Висвітленню окремих аспектів і фрагментів права як культурного феномена присвячені праці Н. Оніщенко, О. Данільяна, А. Павки, Л. Макаренко. Класичним зразком культурно-правового дискурсу є праця О. Костенка «Культура і закон – у протидії злу» (2008). У монографії О. Литвинова «Право як феномен культури: спроба філософського осмислення» (2014) доводиться можливість тлумачення культури як правової категорії та права як категорії культури. Це становить теоретичне підґрунтя для подальших культурно-правових студій.

Метою статті є привернення уваги до деяких аспектів дослідження історико-правового процесу як складової процесу історико-культурного в контексті культурософії, культурологічного підходу та із залученням методології досліджень культури. Засновник культурної антропології Е. Тайлор визначив культуру як сукупність знань, мистецтв, моралі, права, звичаїв та інших особливостей, що притаманні людині як члену суспільства. Таке бачення дає підстави розглядати право як складову культури та акцентувати увагу на правознавцях як носіях культури, у тому числі й правової, які є важливим, а подекуди, вирішальним фактором формування правової реальності. Коли ж йдеться про істо-

рико-правове дослідження, логічно вести мову про розвиток культури і права у її складі як про процес. При цьому історико-правовий процес визначають як процес виникнення і розвитку права в послідовному часовому розгортанні, в конкретних просторових вимірах¹, а історико-культурний процес як рух, зміни, набуття та відкриття нових смислів, знань, цінностей, опанування модерними формами й елементами культури та їхнє узгодження зі створеним у межах культури традиційної з метою збереження культурного генокоду – сутнісних незмінних рис культури². Важливим різновидом культури виступає соціальна (суспільна) культура. Соціальна культура – а саме соціальне (суспільне) є спільним тлом для культури і права – проявляється як *етносоціальна культура*, що включає в себе найсуттєвіші результати етносоціально-комунікативного досвіду організації життя певного суспільства³, або як *національна культура* (від сер. XIX ст.), яку можна визначити як певну рухливу систему матеріальних і духовних цінностей, які відтворюють та утримують у цілісності буття народу⁴. Основними елементами такого відтворення є освоєння, відчуження, привласнення і володіння, що здійснюються у процесі розвитку суспільного виробництва шляхом формування суб'єктами життя власного світоставлення, роздвоєння реально оточуючої їх природної і соціальної дійсності на світ свого і чужого, світ національного і загальнолюдського, а також завдяки встановленню взаємозв'язку між цими світами. Відповідні фактичні суспільні відносини в широкому сенсі (зокрема за концепцією Ю. Толстого) стають і об'єктами правового регулювання, а збіжність/незбіжність вихідних засад і культуровідтворюючого, і правоутворюючого процесів, якими є цінності, потреби, інтереси, цілі, виступає або запорукою такого відтворення, або спричиняє масове поширення у суспільстві ідеології маргіналів, космополітів, втрату людськими індивідами здатності репрезентувати все людство, що зрештою спричиняє потрапляння ціннісних орієнтацій членів суспільства у полон форм крайнього позитивізму і прагматизму, що у сукупності з бездуховністю нації стає причиною її зникнення⁵. Пропонована візія дослідження «концепту культура – право» зумовлює застосування культурологічного методу, що має особливий евристичний потенціал як метод соціокультурної детермінації, пояснення будь-яких досліджуваних явищ передусім *культурними факторами*⁶.

Культура при цьому постає засадничою підвалиною світу людини, синонімом її «буття», а окремі форми культури – мистецтво, мораль, освіта, релігія, право – пізнаються як особливості складної цілісної системи. Філософія культури намагається пояснити сенс культури-цілісності і водночас різноманітності її форм.

Основними культурософськими підходами у спробі з'ясування сенсу культури стають *філософсько-антропологічний*, коли предметом рефлексії є особливості, що виходять за межі природного, біологічного та й, взагалі, індивідуального і набуваються в суспільстві; *філософсько-історичний*, коли культура як складна система не виводиться лише з природи людини, а доповнюється людською діяльністю; *філософсько-аксіологічний*, коли досліджуються створені або визначені цінності суспільства, його ідеали, зокрема моральні та естетичні, що є моральними та світоглядними орієнтирами, які виконують регулівну роль у житті людини та соціуму.

В іншій дослідницькій парадигмі, запропонованій нідерландським ученим Г. Хофстеде, культура – це колективне програмування свідомості, яке відрізняє членів однієї групи чи типу людей від іншої, що задіює інший спектр практик,

які відзначаються значно більшим, порівняно з філософським блоком, ступенем верифікації, хоча їх і об'єднує визнання *цінностей* ядром культури. Концептуальними параметрами класифікації культур дослідник визначає дистанціювання влади (пов'язане з різним трактуванням фундаментальної проблеми людської нерівності) (1); уникання невизначеності (пов'язане з рівнем суспільної напруженості в очікуванні невідомого майбутнього) (2); індивідуалізм/колективізм (пов'язані з інтеграцією індивіда в групи) (3); маскуліність/фемініність (пов'язані з розподілом емоційних ролей між чоловіками і жінками) (4); довгострокове/короткострокове орієнтування (пов'язане з вибором фокусу уваги для дій людини – майбутнє, теперішнє або минуле) (5); потурання бажанням/стриманість (пов'язане з задоволенням базових людських потреб) (6)⁷. Методологію застосування таких параметрів, які дають змогу «виміряти» чи «осягнути» «ментальні програми» або «модель світу», а щонайменше три з них мають усі підстави для використання в історико-правових дослідженнях, визначають як крос-культурну.

Культура – це також особливий спосіб людського пізнання і творення. У такому розумінні її можна визначити як процес творення і відтворення життя у вічності за законами вищих смислів Істини, Добра та Краси. Так, істиною в аксіологічній системі культури здебільшого означають пізнавальну цінність; добром – морально-етичну, правову; красою – художньо-естетичну. Ця тріада (Істина – Добро – Краса) у житті людини виявляє себе в таких основних сферах духовної практики, як релігія, наука, філософія, мораль, право, мистецтво⁸. Акцент на вияві цієї тріади, або щонайменше істини і добра, у праві дасть змогу розглядати його як явище духовної культури. Загалом же розгляд права як структурного елементу поруч з інтелектуальними, естетичними, етичними, релігійними елементами духовної культури може виступити ще одним критерієм для його характеристики.

З'ясування особливостей того чи іншого виду культури, а в теорії культури основними її видами називають домінуючу, субкультуру і контркультуру; сільську та міську, повсякденну та спеціалізовану, глобальну і локальну – дасть змогу визначити їх вплив на той чи інший правовий масив та приверне увагу до них як до детермінаційних чинників правового процесу, що поглибить розуміння перебігу історико-правового процесу.

Для історико-правових студій дослідження впливів і рецепції продуктивним є залучення культурологічного теоретичного арсеналу категорій домінуюча культура, субкультура, контркультура. З огляду на соціально-економічній розвиток українських земель значний евристичний потенціал у дослідженнях правового процесу мають концепції сільської і міської культур. Зокрема, йдеться про врахування їх особливостей. Так, для сільської культури велике значення мають міжособистісні відносини; значна частка прямої чи непрямої спорідненості у невеликій за чисельністю територіальній спільноті, звідси щільний неформальний контроль за поведінкою кожного її члена; повсякденна (робоча) і святкова (міжсезонна) диференціація життя; обмежений культурний вибір. Натомість міська культура характеризується насиченням культурним простором, переважанням формальних міжособистісних стосунків над неформальними, рівномірним ритмом чергування роботи та дозвілля тощо. Очевидно, що врахування цих факторів у аналізі міського права і права, наприклад копного, може заповнити лакуни у сприйнятті і відтворенні історико-правової реальності.

Ще однією важливою теоретичною конструкцією української культури є

категорія «межовість», що є унікальною соціокультурною характеристикою, яка складається з безлічі різноякісних субкультурних елементів і характеризує особливе геополітичне становище на кордоні між принципово різними світами. Можна погодитися з авторами «Сучасної антропології», що межовість української культури слід досліджувати на основі багатовекторності культурних впливів, які зумовлюють надзгоданяючий характер і опосередкованість сприйняття зовнішніх культурних впливів; багатоконфесійності, багатоетнічності та багатоукладності⁹, що, своєю чергою, пояснюють правовий партикуляризм. Водночас, характеризуючи відповідні явища, їх вплив на правовий процес та вияв у ньому, слід враховувати ефект межовості. В питаннях теорії культурного розвитку проблема межовості фокусується на дослідженнях природи і механізмів творення культурної самобутності й найвиразніше простежується у феноменах міжкультурної взаємодії – симбіозу, еклетики, синтезу, асиміляції.

У культурологічно орієнтованому дослідженні права і правознавців навряд чи можна оминати феномен ментальності, зокрема як уявлення про психологічні особливості або «психологічне оснащення» (Л. Храмова), що становить цілісність духовно-психічного життя конкретно взятого суб'єкта (особи, спільноти) в конкретному культурному просторі.

Серед усіх різновидів ментальностей, які формуються історично, першочергове значення має етнічна. Етнічна ментальність, на думку етнологів М. Тиводара, це сформовані в процесі етногенезу особливості психічного складу, традиційного світогляду, світовідчуття і світосприймання членів етнічної спільноти, що зумовлюють стереотипи поведінки, психічні реакції, оцінки певних подій тощо. Етнічна ментальність формується під впливом спадкових етнопопуляційних, геопсихологічних, історичних, етногенетичних, політичних, культурно-міфологічних та інших чинників¹⁰.

У структурі етнічної ментальності вирізняють два вертикальних рівні: стійке ціннісно-змістове ядро і мінливу периферію. Ціннісно-змістове ядро – це духовні цінності та їх пріоритетний порядок (ієрархія), які визначають своєрідність світовідчуття, світосприйняття і світогляду, а також самобутність способу життя, життєвих практик і повсякденних ідеологій її носіїв¹¹.

Власне ціннісно-змістове ядро, яке «фіксує зміст» ментальності і є неухитною константою, яка окреслює образ етнічної спільноти, можна визначити як менталітет. Менталітет виступає як категорія, що віддзеркалює внутрішню організацію і диференціацію ментальності та визначає пропорцію між емоційним і раціональним рівнями свідомості¹².

Периферійні ж елементи в структурі етнічної ментальності стають полем формування ментальності національної та культурної. Ймовірність формування такої ментальності значно вища за умови слабкої суперечливості або несуперечливості цінностей тим, що входять до складу ядра – менталітету. Тут можна говорити і про горизонтальну, коли йдеться про співжиття, зокрема на території України, різних етносів, і про вертикальну, коли йдеться про природний соціокультурний розвиток (традиція – новація), кореляцію. Так, Ф. Бацевич називає одиницею національної ментальності концепт культур, коли світосприйняття відбувається в категоріях мови, котрі поєднують у собі інтелектуальні, духовні, вольові та інші якості національного характеру в типових його виявах¹³. І в цьому значенні, очевидно, може йтися про національну ідентичність, коли

маркери співналежності обираються свідомо (як-то культурна та історична пам'ять, місця пам'яті) або мають державно-правовий характер. Сукупність же соціокультурних маркерів становить культурну ідентичність, яка виступає вирішальним фактором існування певного соціуму в певних територіальних межах. Адже, як зазначає Я. Грицак, нація – це нехай і важливий, але все ж інструмент, що дозволяє спільноті певної території та культури гідно увійти у великий світ¹⁴.

Висновки. Перефразовуючи твердження Л. Храмової, для того щоб дослідження українського історико-правового процесу не виявилось випадковою послідовністю подій, механічною множинністю «хронотопів», адже таким чином представлена історія виключає ідею цінностей, котрі перетворюються на «симулякри» – умовні знаки, ефективні для підтримання зручних людських комунікацій, необхідне включення в такий наратив ідеї цінностей..., а «гра» в культурні смисли, хоч і схожа на інтелектуальну забаву, однак забезпечує «простір для дихання» (Л. Файербенд) і етичну перспективу подолання тріумфуючої нині культури-симулякра, самовиразом якого є «шоу», на якому переважає низовий масовий стиль поп-арту¹⁵.

Перегукується з таким твердженням висновків авторів шеститомного видання «Культурна історія права» про втрату будь-якого спільного фундаменту для істини, етики та законного авторитету права, що є відмітною особливістю ХХ століття¹⁶. Визнання нагальної необхідності осмислення права як культури, характеру взаємодії між законом і культурою від найдавніших цивілізацій до сьогодення є свідченням назрілості «культурологічного повороту» в історико-правових студіях. Одним із способів його реалізації може бути зосередження уваги в дослідженні історії українського правознавства на постаті правознавця як неодмінного учасника і творця історико-правового процесу. При цьому «профіль» правознавця в ту чи іншу епоху може розглядатися як точка відліку у характеристиці історико-правового та історико-культурного процесів, які за запропонованого тут підходу дають підстави застосувати узагальнену дефініцію «культурно-правовий процес».

1. *Дамирли М. А.* Право и история: эпистемологические проблемы (Опыт комплексного исследования проблем предмета и структуры историко-правового познания). Санкт-Петербург.: Изд-во СПб. ун-та, 2002. С. 297. 2. *Ярошенко Т. М.* Феномен української культури. Джерельна база та методологічні засади її вивчення. *Історія української культури* за ред. проф. В. П. Мельника, проф. М. В. Кашуби, проф. А. В. Яртіся. Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2012. С. 11–45. 3. *Скуратівський В.* Етносоціальна культура як соціально-духовний феномен. *Мала енциклопедія етнології та етнології*. НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. Київ : Довіра, Генеза, 1996. С. 73. 4. *Бичко А.* Національна культура (культурологічне тло). *Мала енциклопедія етнології та етнології*. С. 100. 5. *Коцюбинський В.* Етносоціальне відтворення. *Мала енциклопедія етнології та етнології*. С. 75. 6. *Кислюк К. В.* Культурологічний метод: теорія і практика. *Культура народів Причорномор'я*. 2011. № 202. С. 134–137. 7. *Хофстеде Г.* Модель Хофстеде в контексте: параметри кількісної характеристики культур. URL : <http://lse2010.narod.ru/olderfiles/LSE2014pdf/LSE2014Hofstede.pdf> (дата звернення : 9.01.2020). 8. *Ярошенко Т. М.* Феномен української культури. С. 11–45. 9. Сучасна культурологія : навч. посіб. / К. В. Кислюк, В. А. Суковата, З. І. Алфьорова, О. В. Титар, Г. П. Ковальова ; за заг. ред. К. В. Кислюка. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 339 с. 10. Тиводар М. Етнологія: Навч. посібн. Львів : Світ, 2004. С. 152. 11. *Стетико М. Т.* Буття етносу: витоки,

сучасність, перспективи (філософсько-методологічний аналіз). Київ : Знання, 1998. 251 с.

12. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 207 с. URL : <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/printer-friendly/m> (дата звернення : 11.01.2020).

13. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. **14.** Грицак Я. Організація об'єднаної нації. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/zelenskiy-zvernennya-pro-nacionalnu-ideyu-ukrajini-ostanni-novini-50064803.html> (дата звернення : 19.01.2020).

15. Храмова В. Л. О категории духа (от марксизма к философии Бердяева). URL : <https://burago.com.ua/khramova-v-l-%E2%80%A2-o-kategorii-dukha-ot-marks/> (дата звернення : 17.01.2020).

16. A Cultural History of Law: Vol. 1–6 (The Cultural Histories Series). London, Bloomsbury Academic, 2018–2019. Див. також : Police forces: a cultural history of an institution / Klaus Mladek, ed. p. cm. (Studies in European culture and history). New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2007.

References

1. Damyryly M. A. Pravo i istoriya: epistemiolohichni naukovy problemy (dosvid kompleksnoho doslidzhennya problemnykh predmetiv ta struktur istoryko-pravovoho znannya). SPb : Yzd-vo SPb un-ta, 2002. S. 297. (rus) **2.** Yaroshenko T. M. Fenomen ukrayins'koyi kul'tury. Dzherel'na baza ta metodolohichni zasady svoho chasu / T. M. Yaroshenko. *Istoriya ukrayins'koyi kul'tury* / [V. P. Mel'nyk, M. V. Kashuba, A. V. Yartys']; za red. prof. V. P. Mel'nyka, prof. M. V. Kashuby, prof. A. V. Yartysya. L'viv : LNU imeni I. Franka, 2012. S. 11–45. (ukr) **3.** Skuratativs'kyu B. Etnosotsial'na kul'tura yak sotsial'no-dukhovnyy fenomen. *Mala entsyklopediya etnoderzhavoznavstva*. NAN Ukrainy. In-t derzhavy i prava im. V. M. Korets'koho. Redkol. : Y. I. Rymarenko (vidp red.) ta in. Kyiv : Dovira, Henez. 1996. S. 73. (ukr) **4.** Bychko A. Natsional'na kul'tura (kul'turolohichne tlo). *Mala entsyklopediya etnoderzhavoznavstva*. S. 100. (ukr) **5.** Kotsyubyns'kyu V. Etnosotsial'ne vidtvorennya. *Mala entsyklopediya etnoderzhavoznavstva*. S. 75. (ukr) **6.** Kyslyuk K. V. Kul'turolohichnyy metod: teoriya i praktyka. *Kul'tura narodov Prychernomor'ya*. 2011. № 202. S. 134–137. (ukr) **7.** Khofstede H. Model' Khofstede v kontekste: parametry kolychestvennoy kharakterystyky kul'tur. URL : <http://lse2010.narod.ru/olderfiles/LSE2014pdf/LSE2014Hofstede.pdf> (дата звернення : 9.01.2020). (ukr) **8.** Yaroshenko T. M. Fenomen ukrayins'koyi kul'tury. (ukr) **9.** Suchasna kul'turolohiya: navch. posib. / K. V. Kyslyuk, V. A. Sukovata, Z. I. Alf'orova, O. V. Tytar, H. P. Koval'ova; za zah. red. K. V. Kyslyuka. Kyiv : Kondor-Vydavnytstvo, 2016. 339 s. (ukr) **10.** Tyvodar M. Etnolohiya: Navch. posibn. L'viv : Svit, 2004. S. 152. (ukr) **11.** Stepyko M. T. Buttya etnosu: vytoky, suchasnist', perspektyvy (filosofs'ko-metodolohichnyy analiz). Kyiv : Znannya, 1998. 251 s. (ukr) **12.** Batevykh F. S. Slovyk terminiv mizhkul'turnoyi komunikatsiyi. Kyiv : Dovira, 2007. 207 s. URL : <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/printer-friendly/m> (дата звернення : 11.01.2020).

13. Batevykh F. S. Slovyk terminiv mizhkul'turnoyi komunikatsiyi. (ukr) **14.** Hrytsak YA. Orhanizatsiya ob'yednanoyi natsiyi. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/zelenskiy-zvernennya-pro-nacionalnu-ideyu-ukrajini-ostanni-novini-50064803.html> (дата звернення : 19.01.2020). (ukr) **15.** Khramova V. L. O katehoryy dukha (ot marksyzma k fylosofyy Berdyaeva). URL : <https://burago.com.ua/khramova-v-l-%E2%80%A2-o-kategorii-dukha-ot-marks/> (дата звернення : 17.01.2020). (rus) **16.** A Cultural History of Law: Vol. 1–6 (The Cultural Histories Series). London, Bloomsbury Academic, 2018–2019. See also : Police forces : a cultural history of an institution / Klaus Mladek, ed. p. cm. (Studies in European culture and history). New York : PALGRAVE MACMILLAN, 2007.

Bondaruk Tetiana. Law and jurists in the historical and cultural process

The article attempts to consider the historical and legal process as part of the cultural process. At the same time, social (social) culture is defined as a common background. Culture appears as a fundamental foundation of the human world, synonymous with its «being», and some forms of culture - art, morality, education, religion, law, are recognized as peculiarities in the context of culture as a complex holistic system. The proposed vision of the study of the

concept of «culture-law» determines the application of the method of socio-cultural determination, identifying as leading in explaining any phenomena of cultural factors studied. The main cultural-philosophical approaches are philosophical-anthropological, philosophical-historical, philosophical-axiological. G. Hofstede's cross-cultural methodology is analyzed, attention is paid to the specific characteristics of culture as determinants of the legal process; is considered as an important theoretical characteristic of Ukrainian culture category «boundary»; characterized by the phenomenon of mentality, which can be defined in general terms as an idea of psychological characteristics or «psychological equipment», which constitutes the integrity of the spiritual and mental life of a particular subject (person, community) in a particular cultural space and its correlation with mentality and identity; the focus is on ethnic mentality, attention is drawn to the urgent need to understand law as a culture. In this case, the «profile» of the jurist in one or another era can be considered as a starting point in the characterization of historical, legal and historical-cultural processes, which, given the approach proposed here, can give reasons to apply a generalized definition of «cultural-legal process».

Key words: culture, law, historical and legal process, historical and cultural process.

DOI: 10.33663/0869-2491-2020-31-144-152

УДК 342.4

А. Ю. ІВАНОВА,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник *
ORCID 0000-0002-7344-4505

ЗАКОН УНР «ПРО НАЦІОНАЛЬНО-ПЕРСОНАЛЬНУ АВТОНОМІЮ» ЯК ЧАСТИНА КОНСТИТУЦІЇ УНР: ДО ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ

У статті реконструйований процес підготовки закону Української Народної Республіки «Про національно-персональну автономію» як частини Конституції Української Народної Республіки 1918 р. Висвітлена організація секретаріату єврейських справ та його реформування. Розглядається історія підготовки тексту законопроекту, його обговорення та прийняття. Особливу увагу приділено питанню про авторство закону про національно-персональну автономію, підготовленого спеціальною комісією Вице-секретарства єврейських справ у складі М. Зільберфарба, І. Хургіна та М. Шац-Аніна.

Ключові слова: національно-персональна автономія, закон про національно-персональну автономію, Статут автономії України, Конституція УНР 29 квітня 1918 р., Статут про державний устрій, права і вольності України.

Іванова А. Ю. Закон УНР «О национально-персональной автономии» как часть Конституции УНР: к истории создания

В статье реконструирован процесс подготовки закона Украинской Народной Республики «О национально-персональной автономии» как части Конституции Украинской Народной Республики 1918 г. Представлена организация секретариата еврейских дел и его реформирование. Рассматривается история подготовки текста законопроекта, его обсуждения и принятия. Особое внимание уделено вопросу авторства закона о национально-персональной автономии, подготовленного специальной комиссией Вице-секретариата еврейских дел в составе М. Зильберфарба, И. Хургина и М. Шац-Анина.

* **Ivanova Anastasiia**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Senior Research Officer
© А. Ю. Іванова, 2020